

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ДІЛЬНИЧНИХ ІНСПЕКТОРІВ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ

PECULIARITIES OF THE LEGAL STATUS OF DISTRICT BORDER SERVICE INSPECTORS

Обух О.А., слухач
факультету підготовки керівних кадрів

Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького

Ляшук Р.М., д.ю.н., доцент,
професор кафедри теорії права та кримінально-процесуальної діяльності

Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького

У статті на підставі аналізу нормативно-правових актів та напрацювань учених-юристів виділено особливості правового статусу дільничних інспекторів прикордонної служби. Актуальність дослідження полягає у зростанні значущості дільничних інспекторів прикордонної служби у виконанні оперативно-службових завдань органами та підрозділами охорони державного кордону. Встановлено, що з урахуванням специфіки діяльності дільничних інспекторів питання їх правового статусу варто розглядати через поняття «військова служба». Доведено, що статус військовослужбовця закріплений у низці нормативно-правових актів та відомчій Інструкції з організації діяльності дільничних інспекторів прикордонної служби Державної прикордонної служби України. Досліджено права дільничних інспекторів як з позиції посадової особи, так і з позиції людини та громадянина. Розглянуто функціональні та організаційні обов'язки дільничних інспекторів та надано їм характеристику. Особливу увагу приділено соціальному захисту дільничного інспектора та гарантіям його діяльності. До найважливіших, на нашу думку, складників правового статусу дільничних інспекторів прикордонної служби віднесено: його права (загальногромадянські, на рівні співробітника правоохоронного органу спеціального призначення, на рівні посадових повноважень), обов'язки (функціональні, організаційні, відомчі), правовий і соціальний захист (гарантування недоторканості, нормований робочий тиждень, право на відпустку тощо), гарантії (професійної діяльності, посадові гарантії, соціальні). Дослідивши правовий статус дільничних інспекторів прикордонної служби, можна з упевненістю говорити про те, що їхню діяльність характеризують публічно-владні повноваження, закріплені в положеннях нормативно-правових актів як законодавчого, так і відомчого характеру, які вони реалізують у певних формах діяльності у визначеній сфері – сфері забезпечення охорони державного кордону України, інтересів суспільства і держави, протидії протиправній діяльності на державному кордоні, підтримання взаємодії з відповідними посадовими особами взаємодіючих органів та підрозділів та місцевим населенням з питань охорони державного кордону.

Ключові слова: Державна прикордонна служба України, правовий статус, дільничний інспектор прикордонної служби, права, обов'язки, відповідальність, гарантії.

In the article on the basis of the analysis of normative-legal acts and achievements of scientific lawyers the peculiarities of the legal status of district inspectors of border service are allocated. The relevance of the study lies in the growing importance of precinct inspectors of the border service in the implementation of operational and service tasks by bodies and units of state border protection. It is established that taking into account the specifics of the activities of district inspectors, the issue of their legal status should be considered through the concept of "military service". It is proved that the status of a serviceman is enshrined in a number of regulations and departmental Instruction on the organization of activities of district inspectors of the border service of the State Border Guard Service of Ukraine. The rights of district inspectors both from the position of an official and from the position of a person and a citizen are studied. The functional and organizational responsibilities of district inspectors are considered and described. Special attention is paid to the social protection of the district inspector and guaranteees of his activity. The most important, in our opinion, components of the legal status of district inspectors of the border service include: his rights (civil, at the level of a law enforcement officer of special purpose, at the level of official authority), responsibilities (functional, organizational, departmental), legal and social protection (guarantee of inviolability, standardized working week, right to leave, etc.), guaranteees (professional activity, job guaranteees, social). Examining the legal status of precinct inspectors of the border service, we can say with confidence that their activities are characterized by public authority, enshrined in the provisions of regulations of both legislative and departmental nature, which they implement in certain forms of activity in a particular area – area ensuring the protection of the state border of Ukraine, the interests of society and the state, combating illegal activities at the state border, maintaining cooperation with relevant officials of interacting bodies and units and the local population on the protection of the state border.

Key words: State Border Guard Service of Ukraine, legal status, district inspector of the border service, rights; duties, responsibility, guaranteees.

Виконання функцій Державної прикордонної служби України (далі – ДПСУ) потребує комплексного залучення до здійснення оперативно-службової діяльності (далі – ОСД) різномірних сил та засобів як безпосередньо на державному кордоні, так і в тилу дільниці. Нині значна увага приділена діяльності дільничних інспекторів прикордонної служби (далі – ДПС), які безпосередньо представляють ДПСУ в межах контрольованих прикордонних районів. Досвід ОСД органів охорони державного кордону (далі – ООДК) та підрозділів охорони державного кордону (далі – ПОДК) свідчить, що зазначена категорія прикордонників зарекомендувала себе як дієвий елемент модернізованої моделі охорони кордону.

Зростання значущості діяльності ДПС у виконанні оперативно-службових завдань ООДК та ПОДК потребує більш глибокого дослідження її сутності та змісту. Безумовним є те, що дільничного інспектора як суб'єкта діяльності прикордонного відомства характеризує правовий статус.

Варто наголосити, що поняття «правовий статус» особи та його елементи у сучасних дослідженнях постійно привертаять увагу вчених і базуються на теоретико-методологічних розробках науковців з теорії права. Особливим аспектом з'ясування сутності поняття «правовий статус» приділяли увагу у своїх дослідженнях такі науковці, як Ю. Битяк, К. Волинка, В. Копейчиков, І. Литвин, І. Орловська, Н. Матузов, А. Малько, О. Скакун та інші. Необхідно зауважити, що у спеціалізованій літературі В. Зьолко, Р. Ляшук, А. Мотою, В. Хомяку були спроби вивчення правового статусу ДПС. Однак прикордонне відомство постійно реформується та розвивається, тому з'ясування сутності зазначеного поняття в контексті діяльності ДПС потребує подальшого дослідження, що визначає актуальність статті.

Мета статті – на підставі вивчення нормативно-правових актів та попередніх наукових досліджень проаналізу-

вати особливості правового статусу дільничних інспекторів прикордонної служби.

Для визначення правового статусу ДПС насамперед розглянемо семантичне значення поняття «статус». Слово «статус» походить від латинського “status” – становище. В академічному тлумачному словнику української мови зазначено, що у міжнародному праві статус – це становище, стан [1, с. 671].

Цікавим видається визначення статусу на інтернет-майданчику для перекладів запозичених слів: це абстрактний багатозначний термін, в загальному змісті означає сукупність стабільних значень параметрів об'єкта або суб'єкта. Зі спрощеної точки зору статус об'єкта або суб'єкта – це його стан або позиція, ранг в ієрархії, структурі, системі [2].

У наявних словниках цей термін має такі тлумачення:

- а) положення, стан;
- б) у юридичному контексті:
 - правове становище громадян, громадських і державних організацій;
 - сукупність прав і обов'язків фізичних та (або) юридичних осіб;
- в) у соціальному контексті:
 - соціальна роль кого-, чого- небудь;
 - становище індивіда або групи осіб щодо інших індивідів або груп осіб щодо інших індивідів або груп у соціальній системі;
- г) у медичному аспекті:
 - стан здоров'я хворого на момент обстеження [3, с. 45].

Ю. Битяк, досліджуючи адміністративно-правовий статус державних службовців, зазначає, що статус посади визначається її встановленням та характеризує посадове становище службовця, зумовлює вимоги до претендента на її зайняття, передає сутність і зміст державно-службових відносин, є сукупністю правил проходження державної служби – прав, обов'язків, обмежень, заборон, гарантій, соціального захисту, відповідальності [4, с. 28].

З огляду на предмет нашого дослідження, основну увагу варто приділити розгляду юридичного контексту поняття «статус». У зв'язку з цим варто звернутись до думки В. Копейчикова, який визначає юридичні (правові) норми як загальнообов'язкові, формально визначені правила поведінки, встановлені (санкціоновані) державою, які охороняються, захищаються і гарантуються нею та містяться в нормативно-правових актах [5, с. 107].

З позиції К. Волинка, норма права – це загальнообов'язкове формально визначене правило соціально значущої поведінки, встановлене або санкціоноване державою, спрямоване на регулювання суспільних відносин шляхом визначення прав і обов'язків їх учасників і забезпечене можливістю застосування державного примусу [6, с. 113]. Подібної думки дотримується також О. Скакун [7]. З позиції М. Цвіка та О. Петришина правова норма має загальний характер, охороняється державою, це загальнообов'язковий, формально визначений припис, виражений (змодельований у вигляді правил поведінки або відправного встановлення, який є державним регулятором суспільних відносин [8, с. 226, 227].

Отже, саме під впливом правових норм особа набуває правового статусу. Положення суб'єкта та його роль у такій системі врегульовується нормами права шляхом визначення прав, обов'язків та інших юридично значущих властивостей і характеристик суб'єкта, що у своїй сукупності встановлюють для останнього юридичні форми, порядок та межі реалізації ним своєї суспільно значущої поведінки [9]. З огляду на це, слушним є визначення правового статусу особи, запропоноване у словнику юридичних термінів (укладач В. Марчук): це сукупність закріплених у законах та інших правових актах прав, свобод і обов'язків особи, а також гарантій, які забезпечують їх

повне і безперешкодне здійснення, захист та поновлення [10, с. 72].

Аналізуючи різні підходи до визначення правового статусу, вбачаємо наявність єдиної думки про те, що ядром правового статусу є права та обов'язки. Якщо ж розглядати правовий статус ДПС, то, крім його прав та обов'язків, варто додати правовий та соціальний захист ДПС, а також гарантії діяльності.

Безпосередньо питання правового статусу ДПС варто розглядати через поняття «військова служба», оскільки у відповідності до Закону України «Про Державну прикордонну службу України» чітко проглядається такий статус. Зокрема, у ст. 14 цього Закону визначено, що «до особового складу Державної прикордонної служби України входять військовослужбовці та працівники Державної прикордонної служби України» [11].

Ще одне підтвердження такого статусу знаходимо у ст. 2 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» (п. 1) «Військова служба у Збройних силах України та інших військових формуваннях є державною службою особливого характеру...» [12]. Комплектування працівників Державної прикордонної служби України військовослужбовцями і проходження ними військової служби здійснюється на підставі Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» [12].

Деталізовано статус військовослужбовця, що закріплений за ДПС в Інструкції з організації діяльності дільничних інспекторів прикордонної служби ДПСУ (далі – Інструкція), зокрема у п. 5 зазначено: «На посади дільничних інспекторів усіх категорій призначаються військовослужбовці ДПСУ в порядку, встановленому законодавством, з проходженням ними профільної спеціалізованої підготовки в закладах освіти ДПСУ відповідно до програми професійної підготовки, затвердженої Адміністрацією ДПСУ» [13].

Специфічний адміністративно-правовий статус суб'єктів характеризує особливий порядок його набуття [14, с. 207]. Так, ДПС повинен бути не тільки призначеним на посаду, а й закріпленим за відповідним сектором відповідальності згідно з наказом начальника ООДК.

Натепер у наукових працях з юридичних питань права та обов'язки правового статусу суб'єкта іменуються загальним терміном «повноваження». Варто зауважити, що для того щоб суб'єкт був визнаний суб'єктом з відповідним правовим статусом, він повинен бути наділений владно-публічними повноваженнями.

Публічно-владні повноваження ДПС закріплені в положеннях нормативно-правових актів як законодавчого, так і відомчого характеру, які вони реалізують у певних формах діяльності у визначеній сфері – сфері забезпечення охорони державного кордону України, інтересів суспільства і держави, протидії протиправній діяльності на державному кордоні, підтримання взаємодії з відповідними посадовими особами взаємодіючих органів та підрозділів та місцевим населенням з питань охорони державного кордону. Повноваження ДПС визначено в п. 3 розділу II Інструкції [13].

Права ДПС є найважливішим елементом правового статусу. Дільничний інспектор з метою виконання своїх обов'язків має право: вимагати від осіб припинення правопорушень, а також дій, які перешкоджають здійсненню його повноважень; перевіряти в осіб, які перебувають, проживають або пересуваються в межах прикордонної смуги чи контрольованого прикордонного району, документи, що посвідчують особу, а також зупиняти транспортні засоби, перевіряти реєстраційні документи на транспортні засоби та здійснювати їх огляд відповідно до вимог законодавства; за рішенням начальника відділу (відділення) перевіряти службу прикордонних нарядів, які несуть службу в межах закріплення за ними секторів відповідальності, якщо посада старшого прикордонного

наряду нижча, ніж у дільничного інспектора; отримувати від осіб пояснення, відомості, іншу інформацію, необхідну для виконання його функцій і завдань та ін. [13].

Крім прав, визначених у Інструкції [13], дільничний інспектор має сукупність загальногромадянських прав, а також сукупність прав, якими наділений кожний прикордонник, незалежно від обійманої посади. Тому фахівці в галузі права слушно здійснюють розгляд права на трьох рівнях: на загальногромадянському рівні, на рівні співробітника правоохоронних органів, на спеціальному рівні – за посадою [8; 14; 15].

На загальногромадянському рівні ДПС як особа і громадянин України має всю сукупність соціально-економічних, політичних і особистих прав і свобод, визначених і гарантованих Конституцією України і законами [16]. До таких прав слід віднести право на свободу думки, світогляду і віросповідання; повагу до його гідності; захист свого життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань; право працювати і здобувати освіту та ін. Однак окремі права військовослужбовців ДПСУ, яким є і дільничний інспектор, обмежуються. Так, ДПС не може бути членом політичної партії, руху та іншого громадського об'єднання, що мають політичну мету. Їм забороняється займатись будь-якими видами підприємницької діяльності, а так само організувати страйки або брати в них участь [11, ст. 15].

ДПС як співробітники правоохоронного органу спеціального призначення наділяються правами відповідно до норм законів України «Про Державну прикордонну службу України» [11] та «Про Статут внутрішньої служби Збройних сил України» [17] та ін. Зокрема, право носити встановлену форму одягу; мати військове звання; перебувати під захистом держави; застосовувати заходи фізичного впливу, а також носити, зберігати та застосовувати спеціальні засоби, зброю; та ін.

На третьому рівні ДПС використовує права, визначені у II Розділі Інструкції [13], які чітко визначені у відповідності до обов'язків, які на нього покладено.

Що стосується безпосередньо обов'язків дільничного інспектора, то основні з них такі:

а) здійснювати охорону державного кордону, виявлення та припинення правопорушень, віднесених законодавством України до компетенції ДПСУ;

б) проводити збір та аналіз інформації про можливу протиправну діяльність у закріплених секторах відповідальності;

в) підтримувати взаємодію з дільничними офіцерами поліції, громадськими формуваннями, представниками місцевих органів виконавчої влади і самоврядування, посадовими особами інших суб'єктів господарювання [18].

Аналіз нормативно-правових актів, що регулюють діяльність ДПС, зокрема, обов'язків, які визначені Інструкцією як спеціальні обов'язки зазначених суб'єктів, а також врахування сучасних досліджень [15] дає можливість їх розподілу на групи за сферами їх реалізації:

1) функціональні обов'язки:

– здійснення профілактичної роботи (п. 1, 3, 4 розділу II, п. 5, 7, 11 розділу IV Інструкції);

– здійснення провадження у справах про адміністративні правопорушення (розділ II Інструкції, ст. 3, Кодекс України про адміністративні правопорушення, Інструкція з оформлення посадовими особами ДПСУ матеріалів справ про адміністративні правопорушення тощо);

– реагування на звернення громадян і посадових осіб та вжиття необхідних заходів щодо виконання вимог законодавства (розділ II Інструкції, ст. 3 Закону України «Про звернення громадян» тощо);

– здійснення взаємодії один з одним, з усіма прикордонними нарядами, що виконують завдання з охорони державного кордону в закріпленому за ним секторі відповідальності, ПОДК, місцевими органами виконавчої влади

та органами місцевого самоврядування, представниками правоохоронних органів і громадськими формуваннями (розділ II, п. розділу III, п. 2 розділу IV Інструкції; Інструкція про порядок взаємодії ДПС ДПСУ та дільничних офіцерів поліції Національної поліції України тощо);

– реалізація заходів взаємодії з населенням (розділ IV Інструкції; ст. 3 Закону України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону»);

2) організаційні обов'язки:

– планування своєї діяльності (розділ III, п. 10 розділу IV, п. 1, 2, 3, 7 розділу VII Інструкції);

– управління наявними силами (громадськими формуваннями з охорони громадського порядку та державного кордону, молодшими прикордонним нарядом у разі призначення старшим прикордонним нарядом) (п. 1. розділу II, п. 7 розділу VII; Інструкція про службу прикордонних нарядів ДПСУ тощо);

– виконання службових повноважень у закріпленому за ДПС секторі відповідальності з відповідним озброєнням та екіпіруванням (п. 6–8 розділу I Інструкції; Інструкція про службу прикордонних нарядів ДПСУ, щорічний наказ прикордонного загону; рішення на охорону державного кордону начальника підрозділу охорони державного кордону);

– ведення службової документації ДПС: (розділ V Інструкції, наказ АДПСУ від 23 листопада 2020 року № 120 «Про організацію ведення, обліку та зберігання службових документів» тощо).

Наведений перелік обов'язків не є вичерпним. Сюди також належать основні обов'язки прикордонників, які закріплені у Законі України «Про ДПСУ» [11].

Правовий та соціальний захист ДПС, як і решти особового складу ДПСУ, закріплений у Розділі V Закону України «Про ДПСУ» [11]. Законом гарантується недоторканість особи військовослужбовця та працівника ДПСУ, який здійснює ОСД. За втручання в службову діяльність військовослужбовців та працівників ДПСУ передбачена законом відповідальність. Захист життя, здоров'я, честі й гідності військовослужбовців та працівників ДПСУ передбачений у нормах Кримінального кодексу України та Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Соціальний захист дільничного інспектора гарантується Конституцією України, законами України «Про ДПСУ», «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», «Про соціальний та правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» та ін.

Нормою соціального захисту ДПС є визначення п'ятиденного робочого тижня з двома вихідними днями [19]. Однак службова діяльність інспектора можлива понад встановлений законом робочий час за умови вирівнювання службового навантаження впродовж місяця. Підставами цього можуть бути проведення спеціальних дій з пошуку правопорушників, локалізації кризових (нестандартних) ситуацій, здійснення ОСД в умовах виникнення надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру, неозброєних та збройних провокацій на державному кордоні та участі у антитерористичних заходах та ін.

Важливим інструментом зміцнення правового статусу ДПС є гарантії їх діяльності. Без застосування і розширення гарантій діяльності зазначених суб'єктів, яка існує сьогодні, вирішити проблему плинності кадрів та укомплектованості підрозділів ДПС неможливо [15]. Це дає підстави визначити гарантії діяльності ДПС одним з основних елементів їхнього правового статусу.

У сучасній науковій літературі розглядаються численні погляди щодо класифікації гарантій як військовослужбовців, так і працівників правоохоронних органів. Однак аналіз положень чинного законодавства та напрацьованих правознавців [4; 5; 15] дає можливість об'єднати гарантії діяльності суб'єктів, що нами розглядаються, в три основні групи:

1. Гарантії професійної діяльності ДПС, до яких нами зараховано гарантії, що закріплені як у Законі України «Про ДПСУ», так і в інших нормативно-правових актах, наприклад, Кримінальному кодексі України, Кодексі України про адміністративні правопорушення, Законі України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів».

2. Гарантії у сфері виконання ДПС повноважень безпосередньо у зв'язку із його посадою (так звані «посадові гарантії»), які передбачені Інструкцією.

3. Соціальні гарантії.

Останніми роками керівництвом МВС та ДПСУ підготовлено та запроваджено проєкт «Нове обличчя кордону», який передбачає нові механізми соціального забезпечення. Проєкт «Нове обличчя кордону» у прикордонному відомстві реалізується за підтримки Посольства США та представництва Міжнародної організації з міграції в Україні (МОМ), експерти яких є постійними спостерігачами за підготовкою і перебігом конкурсу. Одним із гасел проєкту «Нове обличчя кордону» є висока зарплатня та гідне соціальне забезпечення.

Функціонування цього проєкту та інших цільових програм, спрямованих на підвищення мотивації та престижу служби в лавах ДПСУ, є суттєвим джерелом зміцнення правового статусу ДПС. Однак, на нашу думку, для ДПС у законодавстві слід передбачити низку додаткових гарантій та привілеїв, які є компенсацією специфічних умов несення служби цими суб'єктами і сприятимуть додатковими заходами стимулювання ефективності їхньої діяльності, довготривалості роботи у службі, зниження плинності кадрів та зміцнення кадрового ядра. Основними із

них може бути створення спеціальних житлових програм для ДПС.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Правовий статус ДПС утворюють три рівні правових статусів: загальний – правовий статус громадянина України, родовий – правовий статус військовослужбовця, галузевий – відображає особливості прав та обов'язків правовідносин сфери службової діяльності інспектора.

Важливими складниками правового статусу ДПС є: права (загальногромадянські, на рівні співробітника правоохоронного органу спеціального призначення, на рівні посадових повноважень), обов'язки (функціональні, організаційні, відомчі), правовий і соціальний захист (гарнтування недоторканості, службовий час, право на відпустку тощо), гарантії (професійної діяльності, посадові гарантії, соціальні).

На підставі дослідження правового статусу ДПС варто зазначити, що їх як суб'єктів діяльності ДПСУ характеризують перш за все публічно-владні повноваження, що закріплені в положеннях нормативно-правових актів, які вони реалізують у певних формах діяльності у сфері забезпечення охорони державного кордону України, інтересів суспільства і держави, протидії протиправній діяльності на державному кордоні, підтримання взаємодії з відповідними посадовими особами взаємодіючих органів та підрозділів та місцевим населенням з питань охорони державного кордону.

Проведене дослідження не претендує на вичерпне вирішення зазначеної проблеми. Перспективним напрямом подальшого наукового пошуку є дослідження правового регулювання порядку проходження служби ДПС.

ЛІТЕРАТУРА

1. Словник української мови: в 11 томах. Том 9, 1978. С. 671.
2. Майданчик для перекладів запозичених слів. URL: <https://slovotvir.org.ua/> (дата звернення: 31.01.2021).
3. Морозов С.М. Словник іншомовних слів / уклад. Л.М. Шкарапути, Київ, 2000. 680 с.
4. Битяк Ю.П. Державна служба в Україні: проблеми становлення, розвитку та функціонування : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2006. 38 с.
5. Копейчиков В.В. Правознавство : підручник для студентів вищих навчальних закладів. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 752 с.
6. Волинка К.Г. Теорія держави і права : навчальний посібник. Київ : МАУП, 2003. 240 с.
7. Скакун О.Ф. Теорія держави і права : підручник. Харків : Консум, 2001. 656 с.
8. Цвік М.В., Петришин О.В. Загальна теорія держави і права : підручник. Харків : Право, 2010. 584 с.
9. Литвин І.І. Сутність поняття правового статусу. *Науковий вісник УжНУ. Серія: Право*. 2019. Вип. 38(1). С. 18–21.
10. Словничок юридичних термінів : навчальний посібник. / уклад. В.П. Марчук. Київ : МАУП, 2003. 128 с.
11. Про Державну прикордонну службу України : Закон України від 3 квітня 2003 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 27. Ст. 208 (з наступними змінами та доповненнями).
12. Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 25 березня 1992 року. *Відомості ВРУ* № 2232-XII, 1992 (з наступними змінами та доповненнями).
13. Інструкція з організації діяльності дільничних інспекторів прикордонної служби Державної прикордонної служби України : затв. наказом Міністерства внутрішніх справ України від 15 травня 2018 р. № 369. Київ : МВС, 2018. 25 с.
14. Орловська І.Г. Адміністративно-правовий статус суддів, прокурорів, адвокатів і нотаріусів. *Науковий вісник УжНУ. Серія: Право*. 2013. Вип. 22. Частина I. Том 2. С. 205–208.
15. Мердова О.М., Головков О.М. Адміністративно-правовий статус дільничного офіцера поліції та поліцейського офіцера громади. *Правовий часопис Донбасу*. 2020. № 3 (72). С. 135–144.
16. Конституція України : офіц. текст. Київ : КМ, 2013. 96 с. (з наступними змінами та доповненнями).
17. Про Статут внутрішньої служби Збройних сил України : Закон України від 24 березня 1999 року № 548-XIV. Дата оновлення: 01.10.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/548-14#Text> (дата звернення: 31.01.2021).
18. Дільничний інспектор прикордонної служби. URL: <https://dpsu.gov.ua/ua/dilnichniy-inspektor-prikordonoj-sluzhbi/> (дата звернення: 31.01.2021).
19. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей : Закон України від 20.12.91 № 2012-XII. Дата оновлення: 01.01.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text> (дата звернення: 31.01.2021).
20. Про Дисциплінарний статут Збройних сил України : Закон України від 24 березня 1999 року № 551-XIV. Дата оновлення: 01.10.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/551-14#Text> (дата звернення: 31.01.2021).